

การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่
แบบบูรณาการหลักสราณียธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Innovation Development to Strengthen the Social Immunity of
The Elderly Family by A New Way of Integrating the Principles of
Essentialism to Happily Coexist in The Northeastern Community

บรรจง ลาวะลี

Banjong Lawalee

พระเมธีวัชรภรณ์

Phrametheewatcharaphorn

พระครูชัยรัตนการ

Phrakruchairattanakorn

พระครูปลัดทองใบ สุภาโส

Phakrupalad Thongbai Supaphaso

พระมหาอำนวย มหาวีโร

Phramaha Amnuay Mahawiro

สุเทพ เมย์ไธสง

Suthep Maythaisong

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus

บุญเพ็ง สิริวงษา

Boonpeng Sittivongsa

Northeastern University

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Email: banjong.law@mbu.ac.th

Received: 2 October 2023; Revised: 5 October 2023; Accepted: 7 October 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้นวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสราณียธรรม 2) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสราณียธรรม และ 3) เพื่อยืนยันองค์ประกอบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสราณียธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ จำนวน 384 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

136 การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบบบูรณาการหลักสราณียธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสราณียธรรม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเมตตาทายกรรม ด้านเมตตาจาริกรรม ด้านเมตตาโมกรรม ด้านสาธณภคิ ด้านสิลสามัญญตา และด้านทิจญญสามัญญตา 2) ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสราณียธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 6 องค์ประกอบและ 19 ตัวบ่งชี้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) โมเดลมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ซึ่งพิจารณาจากค่า $\chi^2 = 11.181$, $df = 9$, $p\text{-value} = 0.137$, $CFI = 0.969$, $TLI = 0.948$, $SRMR = 0.045$, $RMSEA = 0.008$, $\chi^2/df = 1.242$ และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : CR) เท่ากับ 0.796 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.60 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: การพัฒนานวัตกรรม, การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม, ครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่, การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the components and indicators of innovation to strengthen the social immunity of the elderly family by a new way of integrating the principles of essentialism. 2) to examine the structural validity and structural reliability of the components and indicators for to strengthen the social immunity of the elderly family by a new way of integrating the principles of essentialism, and 3) to confirm the components of strengthen the social immunity of the elderly family by a new way of integrating the principles of essentialism to happily coexist in the northeastern community. The sample group consisted of 384 people living in families with elderly people. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire. The Statistics used included mean, standard deviation and confirmatory factor analysis (CFA)

The research results were as follows: 1) Components and indicators of innovation to strengthen the social immunity of the elderly family by a new way of integrating the principles of essentialism, consisting of 6 elements, including kindness and physical activity. Metta-kayakamma, Metta-vacikamma, Metta-manokamma, Sadharana-bhogi, Sila-samannata, and Ditthi-samannata. 2) Results of examining the structural validity and structural confidence of the components and indicators for strengthen the social immunity of the elderly family by a new way of integrating the principles of essentialism to happily coexist in the northeastern community, all 6 components and 19 indicators are statistically significant at the .01 level. 3) The model has construct validity (Construct Validity).) which is considered from the value $\chi^2 = 11.181$, $df = 9$, $p\text{-value} = 0.137$, $CFI = 0.969$, $TLI = 0.948$,

137 การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบบบูรณาการหลักฐานนิยมธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

SRMR = 0.045, RMSEA = 0.008, χ^2/df = 1.242 and structural confidence (Construct Reliability : CR) is equal to 0.796, which is greater than 0.60, indicating that the model is consistent and suitable with the empirical data.

Keywords: Innovation Development, Strengthen the Social Immunity, Elderly Family by A New Way, Happily Coexist

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 เป็นแผนการพัฒนาประเทศ ที่กำหนดกรอบและแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องทำตาม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ประเทศไทยที่ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ โดยที่รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ: 2561) โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ยังคงน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปรัชญานำทางในการขับเคลื่อนและวางแผนการพัฒนาประเทศ ซึ่ง “เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดรวมถึงการพัฒนาและบริหารประเทศ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ซึ่งการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึง ความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า โครงสร้างประชากรของโลกจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยองค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป จะเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยกว่าร้อยละ 120 จนมีจำนวนรวมถึง 1.5 พันล้านคน ภายในปี 2593 และส่งผลให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงในเกือบทุกประเทศ โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในโลกในปัจจุบัน และยังคงมีแนวโน้มที่ประชากรผู้สูงอายุจะ

ขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกราว 312 ล้านคน จนคาดว่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุรวมกว่า 573 ล้านคน ภายในระยะเวลา 30 ปีข้างหน้า ประเทศไทยคาดว่าจะกลายเป็น 1 ใน 10 ประเทศที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมากที่สุดในโลก โดยประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 17.2 ภายในปี 2593 (United Nations, 2020)

ข้อมูลจากรายงานความรุนแรงในครอบครัว(ระดับจังหวัด) ประจำปี 2564 ของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เปิดเผยว่า สถิติความรุนแรงในครอบครัว ปีงบประมาณ 2564 ระหว่างเดือน ต.ค. 2563 – พ.ค. 2564 มีผู้ถูกระบาดด้วยความรุนแรงในครอบครัว 1,492 ราย โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 81% แบ่งเป็น ความสัมพันธ์สามี-ภรรยา 39% วัยกลางคน 32.4% และวัยผู้ใหญ่ตอนต้น 32.1% ซึ่งมักไม่ดำเนินคดีสูงถึง 78% ปัญหาที่พบ เป็นการทำร้ายร่างกายมากที่สุดถึง 64.5% รองลงมาคือ จิตใจ 31.4% และเรื่องเพศ 3.6% ซึ่งมีปัจจัยกระตุ้น คือ ยาเสพติด สุรา อาการหึงหวง การมีโทสะ การรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจมากกว่า การมีปัญหาด้านสุขภาพทางจิต และความเครียดทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้สถานที่เกิดเหตุมักเกิดภายในบ้านของตนเอง โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร นับว่ามีผู้ถูกระบาดความรุนแรงเพิ่มขึ้นมาก สอดคล้องกับสถานการณ์การระบาดของโควิดที่เกิดการระบาดหนักอีกครั้งในระลอกที่ 2 และ 3 ซึ่งจังหวัดที่พบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว(ระดับจังหวัด) 2 ลำดับแรก ลำดับที่ 1 จังหวัดขอนแก่น และราชบุรี จำนวน 10 ราย ลำดับที่ 2 จังหวัดชลบุรี จำนวน 7 ราย ลำดับที่ 3 จังหวัดกาญจนบุรี นครพนม แพร่ มหาสารคาม มุกดาหาร สุราษฎร์ธานี และหนองคาย จำนวน 6 ราย (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2564) ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่เป้าหมายที่มีปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามลำดับโดยเลือกเฉพาะจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ในการทำวิจัยซึ่งประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครพนม และจังหวัดมหาสารคาม เป็นต้น ทั้งนี้ ครอบครัวและเครือญาติเป็นสถาบันทางสังคมอันดับแรกที่มีมนุษย์แต่ละคนมีประสบการณ์ตรงตั้งแต่เริ่มต้นของชีวิตจนกระทั่งสิ้นลมหายใจในยุคโลกาภิวัตน์ สถาบันครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยีที่แพร่กระจายไปทั่วโลก ก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมเนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นระหว่างชาติต่างๆ อย่างค่อนข้างอิสระ อิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วัฒนธรรม ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไปจากเดิม รวมทั้งก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมใหม่ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและเกิดวิกฤตทางวัฒนธรรมเนื่องจากการขาดการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นใหม่ที่เป็นวัยอยากรู้อยากเห็นอาจรับเอาวัฒนธรรมรอง (Subculture) ในด้านลบ ที่มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพครอบครัว อาทิเช่น ขนาดของครอบครัว อำนาจการตัดสินใจ และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรากฏชัดทั้งในเมือง ศูนย์กลางและเมืองหน้าด่านของการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทางครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสมาชิกในครอบครัวไม่มีสัมพันธภาพที่ดี อาจมองข้ามการขัดเกลาและการสนับสนุนทางสังคมที่ถูกต้องจนก่อให้เกิดปัญหาลุกลามจากสังคมเล็กไปสู่สังคมขนาดใหญ่ในระดับประเทศได้

จากความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวอีสานวิถีใหม่เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขโดยประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรมธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรมธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยประยุกต์ใช้การออกแบบเพื่อพัฒนาตัวแทรกแซง 3) เพื่อนำเสนอและถ่ายทอด

นำไปใช้ประโยชน์จากข้อค้นพบนวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารณิธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อสามารถนำมาใช้ประโยชน์และกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวอีสานวิถีใหม่เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมไทย ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้นวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารณิธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารณิธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อยืนยันองค์ประกอบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารณิธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารณิธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยกำหนดเวลาเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้นวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารณิธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ประเด็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารณิธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 353,289 คน จังหวัดมหาสารคาม จำนวนทั้งสิ้น 184,278 คน จังหวัดนครพนม จำนวน 119,008 คน ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ (สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565) รวมทั้งสิ้น 656,575 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในครอบครัวผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 384 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด: 2543) โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selective)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ นวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสราณียธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)

ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ นวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสราณียธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ นวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสราณียธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 เมตตากายกรรม ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติงานด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน และแสดงกิริยามารยาทที่สุภาพต่อกัน 2) สมาชิกในครอบครัวมีการช่วยเหลืองานซึ่งกันและกัน 3) สมาชิกในครอบครัวมีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติตนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และ 4) สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตนโดยไม่ทะเลาะวิวาท ไม่กลั่นแกล้ง ไม่ทำร้ายกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

องค์ประกอบที่ 2 เมตตาวจีกรรม ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) สมาชิกในครอบครัวพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ ไพเราะ ใช้ภาษาที่เหมาะสมและให้เกียรติซึ่งกันและกัน 2) สมาชิกในครอบครัวมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้อง ครบถ้วน ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง และ 3) สมาชิกในครอบครัวรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ และข้อเสนอแนะต่างๆ ด้วยความยินดี

องค์ประกอบที่ 3 เมตตามโนกรรม ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ปฏิบัติตนในครอบครัวด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีจิตสำนึกที่ดีงาม 2) สมาชิกในครอบครัวรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวมีความรักความผูกพันต่อกัน และ 3) ยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม พร้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในการปฏิบัติตนในครอบครัว

องค์ประกอบที่ 4 สาธารณโภคี ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) สมาชิกในครอบครัวมีการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการปฏิบัติตนในครอบครัวระหว่างกันและกัน 2) สมาชิกในครอบครัวมีจิตสาธารณะช่วยเหลือ และแบ่งปันทรัพยากรที่เหลือใช้จากภารกิจตนให้ผู้อื่นในครอบครัวได้ใช้สอยด้วยความยินดี และ 3) สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมบำรุงรักษา ดูแลยานพาหนะ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ

องค์ประกอบที่ 5 สีลสามัญญตา ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) มีความเคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันในการปฏิบัติตนในครอบครัว 2) ปฏิบัติตนในครอบครัวด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตต่อ

หน้าที่ และไม่แสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ และ 3) มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติตนในครอบครัว และรักษามาตรฐานของตนเองอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 6 ทัศนคติสัมฤทธิ์ผล ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถปรับทัศนคติและมุมมองในการปฏิบัติตนในครอบครัวให้เข้าหากันได้ 2) ให้ความเคารพ และยอมรับความคิดเห็นในการทำงานที่แตกต่างกันได้ด้วยความจริงใจ และ 3) เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ

1.2 การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานิยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า โดยรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านที่ 6 ทัศนคติสัมฤทธิ์ผล ($\bar{X} = 4.46$) รองลงมา ด้านที่ 1 เมตตาทายกรรม และด้านที่ 3 เมตตาโมกกรรม ($\bar{X} = 4.34$) และน้อยสุด ด้านที่ 5 สีสัมฤทธิ์ผล ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานิยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านเมตตาทายกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1 สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติงานด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน และแสดงกิริยามารยาทที่สุภาพต่อกัน ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมา ข้อที่ 3 สมาชิกในครอบครัวมีความขยันหมั่นเพียรรับผิดชอบหน้าที่ มีการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติตนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.34$) และน้อยสุด ข้อที่ 2 สมาชิกในครอบครัวมีการช่วยเหลืองานซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 4.28$)

2) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานิยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านเมตตาโมกกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1 สมาชิกในครอบครัวพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ ไพเราะ ใช้ภาษาที่เหมาะสมและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 4.36$) รองลงมา ข้อที่ 3 สมาชิกในครอบครัวรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ และข้อเสนอแนะต่างๆ ด้วยความยินดี ($\bar{X} = 4.30$) และน้อยสุด ข้อที่ 2 สมาชิกในครอบครัวมีการแจ้งข้อมูล ข่าวสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้อง ครบถ้วน ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ($\bar{X} = 4.27$)

3) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานิยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านเมตตาโมกกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1 ปฏิบัติตนในครอบครัวด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีจิตสำนึกที่ดีงาม ($\bar{X} = 4.36$) รองลงมา ข้อที่ 3 ยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม พร้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการปฏิบัติตนในครอบครัว ($\bar{X} = 4.35$) และน้อยสุด ข้อที่ 2 สมาชิกในครอบครัวรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวมีความรักความผูกพันต่อกัน ($\bar{X} = 4.32$)

4) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานิยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านสาธารณโภคี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 3 สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมบำรุงรักษา ดูแลยานพาหนะ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในครอบครัว

อย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมา ข้อที่ 1 สมาชิกในครอบครัวมีการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการปฏิบัติตนในครอบครัวระหว่างกันและกัน ($\bar{X} = 4.30$) และน้อยสุด ข้อที่ 2 สมาชิกในครอบครัวมีจิตสาธารณะช่วยเหลือ และแบ่งปันทรัพยากรที่เหลือใช้จากภารกิจตนให้ผู้อื่นในครอบครัวได้ใช้ สอดด้วยความยินดี ($\bar{X} = 4.28$)

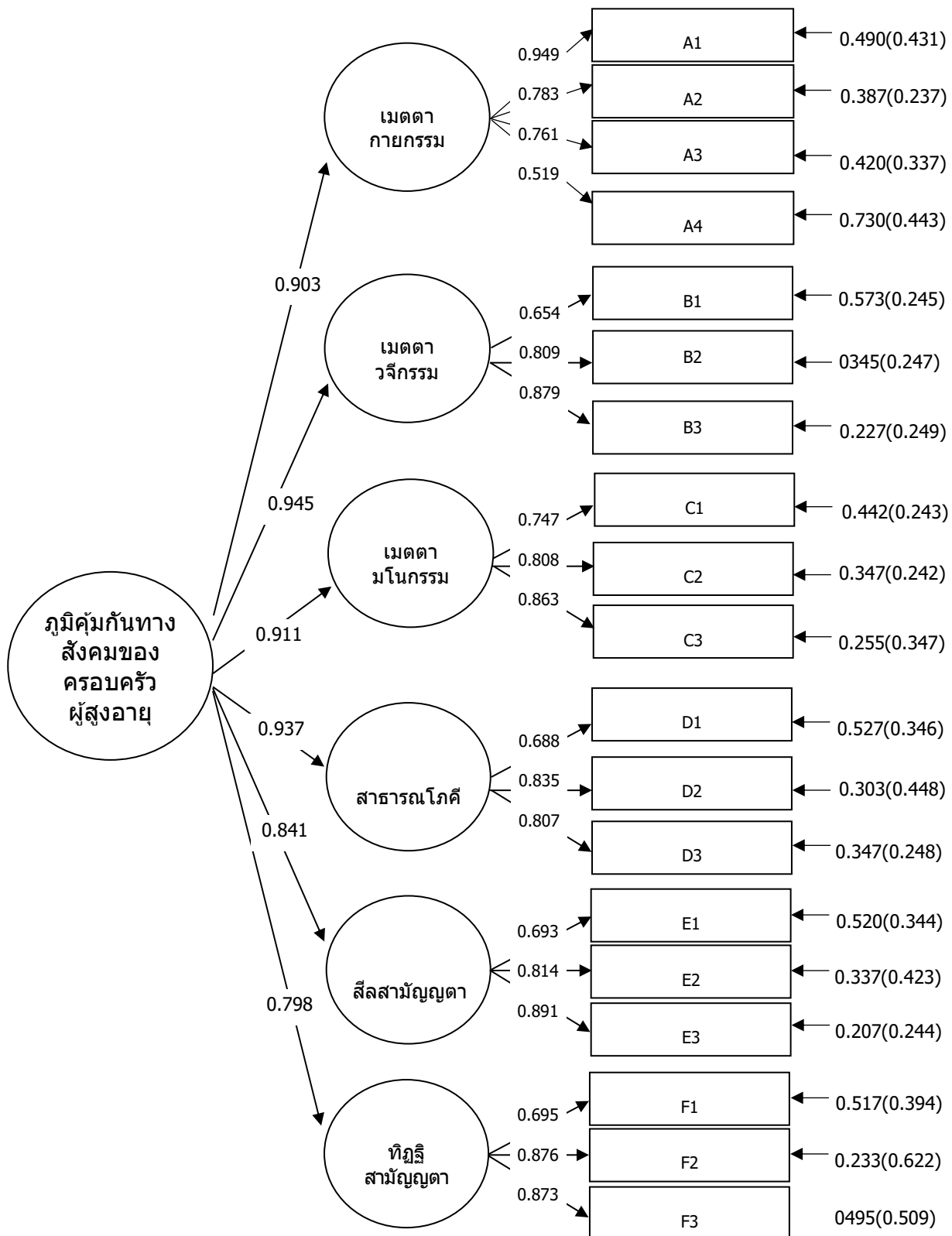
5) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านศีลสามัญญตาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 2 ปฏิบัติตนในครอบครัวด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตต่อหน้าที่ และไม่แสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมา ข้อที่ 1 มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติตนในครอบครัว และรักษามาตรฐานของตนเองอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.29$) และน้อยสุด ข้อที่ 1 มีความเคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันในการปฏิบัติตนในครอบครัว ($\bar{X} = 4.21$)

6) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านศีลสามัญญตาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 3 เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.67$) รองลงมา ข้อที่ 2 ให้ความเคารพ และยอมรับความคิดเห็นในการทำงานที่แตกต่างกันได้ด้วยความจริงใจ ($\bar{X} = 4.40$) และน้อยสุด ข้อที่ 1 มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถปรับทัศนคติและมุมมองในการปฏิบัติตนในครอบครัวให้เข้าหากันได้ ($\bar{X} = 4.32$)

2. ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 6 องค์ประกอบและ 19 ตัวบ่งชี้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 จัดเรียงอันดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ(λ) จากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านเมตตาจริกรรม($\lambda = 0.945$) 2)องค์ประกอบด้านสาธารณโภคี ($\lambda = 0.937$) 3) องค์ประกอบด้านเมตตาโมกกรรม ($\lambda = 0.911$) 4)องค์ประกอบด้านเมตตากายกรรม ($\lambda = 0.903$) 5)องค์ประกอบด้านศีลสามัญญตา ($\lambda = 0.841$) 6)องค์ประกอบด้านทวิภคสามัญญตา ($\lambda = 0.562$) ตามลำดับ จากการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ผลการยืนยันองค์ประกอบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยืนยัน พบว่า โมเดลมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ซึ่งพิจารณาจากค่า $\chi^2 = 11.181$, $df = 9$, $p\text{-value} = 0.137$, $CFI = 0.969$, $TLI = 0.948$, $SRMR = 0.045$, $RMSEA = 0.008$, $\chi^2/df = 1.242$ และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : CR) เท่ากับ 0.796 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.60 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

143 การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบบบูรณาการหลักฐานนิยมธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

$\chi^2 = 11.181$, $df = 9$, $p\text{-value} = 0.137$, $CFI = 0.969$, $TLI = 0.948$, $SRMR = 0.045$, $RMSEA = 0.008$, $\chi^2/df = 1.242$

ภาพที่ 1 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรมธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเรื่องนี้แล้ว ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรมธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 19 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 เมตตาทายกรรม ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 เมตตาวชิกรรม ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 เมตตามโนกรรม ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 4 สาธารณโภคี องค์ประกอบที่ 5 สีสสามัญญตา ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 6 ทัฏฐิสามัญญตา ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ สอดคล้องกับ คำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติของผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ตั้งแต่ขนาดเล็ก เช่น ครอบครัวไปจนถึงระดับประเทศ หรือแม้กระทั่งในระดับโลกมีอยู่ 6 ประการ ดังนี้ 1) เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้า และลับหลังคือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง 2) เมตตาวชิกรรม ตั้งเมตตาวชิกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ป็นประโยชน์ สรรเสริญ แนะนำตักเตือน ด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือทั้งต่อหน้า และลับหลัง 3) เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคีตา ได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมา แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจานให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน 5) สีสสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ และ 6) ทัฏฐิสามัญญตา มีทัฏฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ เห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการ อันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ ขจัดปัญหา (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2556) สอดคล้องกับงานวิจัย พระมหาอำนาจ มหาวิโร และคณะ (2566) ที่ได้ศึกษาการใช้หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 สำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย ดังนี้ ควรรักษาศีลเพื่อเป็นการแสดงเจตนาถว้นการกระทำทางกายและวาจาที่จะนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและผู้อื่น รองลงมา คือ ควรให้ทานตามกำลังศรัทธาเมื่อให้ทานไปแล้วจะได้ไม่มาคิดเสียดายภายหลังหรือต้องให้ไปด้วยความไม่เต็มใจ และน้อยสุด คือ ควรปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น นำไหว้พระ สวดมนต์ เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นต้น

2. รูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือวิธีการดำเนินการสร้างผู้คุ้มกันภัยทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าข่ายเสี่ยงภัยทางสังคม ผู้สูงอายุที่กำลังประสบภัยทางสังคมผู้สูงอายุที่เคยประสบภัยทางสังคม โดยหลักปฏิบัติในการป้องกัน คุ้มครองช่วยเหลือ พื้นฟู เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานุกรม

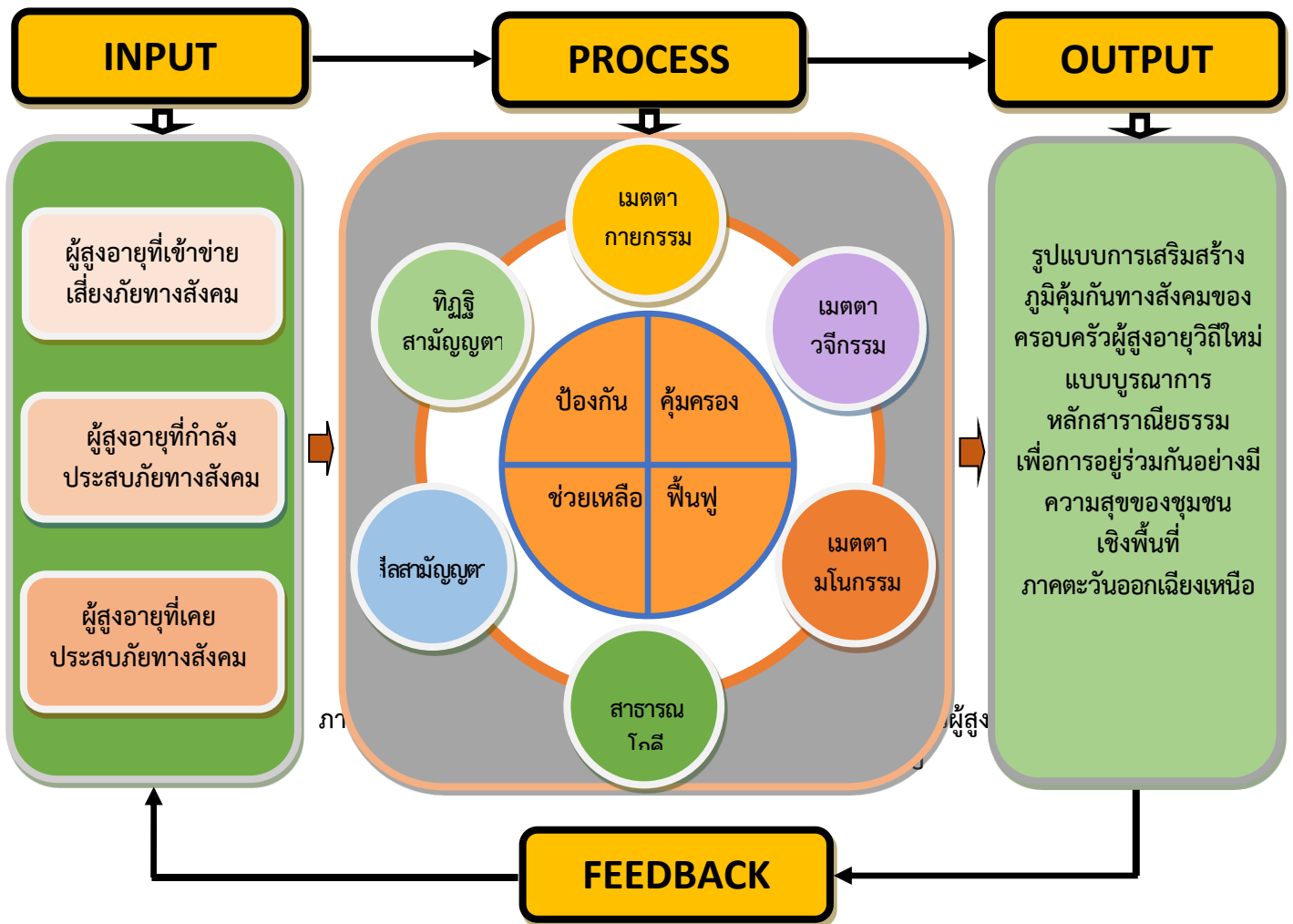
ธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วย 6 ประการ ดังนี้ 1) เมตตากรรม 2) เมตตาจริกรรม 3) เมตตาโมกกรรม 4) สาธารณโภคิตา 5) สีสสามัญญตา และ 6) ติฏฐิสามัญญตา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระวัฒน์ แก้วลังกา (2560) ได้ศึกษาการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในประเทศไทย : จุดแข็งและจุดอ่อน การพัฒนาคนและสังคมในช่วงที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นบทบาทของภาครัฐที่เน้นการทางานเชิงตั้งรับเพื่อฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นและมุ่งขยายบริการทางสังคมให้กระจายครอบคลุมประชากรทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง ทำให้คุณภาพชีวิตของคนไทยดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ เมื่อวิกฤตเศรษฐกิจเกิดขึ้นได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาด้านการคุ้มครองทางสังคมในเชิงโครงสร้างที่เป็นจุดอ่อนของการพัฒนาหลายประการ อาทิเช่น ภาครัฐมีข้อจำกัดในเรื่องทรัพยากรและการบริหารจัดการที่ไม่สามารถสนองตอบสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงได้ทันทั่วถึง การจัดสรรเงินลงทุนเพื่อพัฒนายังเน้นด้านกายภาพมากกว่าการพัฒนาคุณภาพคน ส่งผลให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศตลอดจนวิทยาการใหม่ๆ อย่างรู้เท่าทันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่กระแสโลกาภิวัตน์และเศรษฐกิจยุคใหม่มีผลกระทบต่อประชาคมโลกอย่างกว้างขวาง การสร้างภูมิคุ้มกันสังคมทางสังคมในประเทศไทยเพื่อให้บรรลุการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนจากฐานรากของสังคมให้เข้มแข็งจึงกำหนดวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคมไว้ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพสุขภาพแข็งแรงคิดเป็นทำเป็นมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีวิถีคิดอย่างมีเหตุผลมีคุณธรรมจริยธรรมระเบียบวินัยซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อส่วนรวมรวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานให้เกิดความสมดุลในการยกระดับคุณภาพชีวิต 2) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมรวมทั้งช่วยเหลือและพัฒนาคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสให้สามารถพึ่งตัวเองได้มากขึ้น 3) เพื่อเสริมสร้างความสงบสุขในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 4) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและบทบาทของครอบครัวและชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันทางสังคมในการพัฒนาต่างๆ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในความรักชาติและความเป็นไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีศนา กาญจนกันทร, สุพรรณิ ไชยอำพร (2562) ที่ได้ศึกษาตัวแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวไทยยุคโลกาภิวัตน์ ผลการวิจัยพบว่า การทำหน้าที่สากลของครอบครัวไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่มีการเปลี่ยนแปลงอำนาจการตัดสินใจ คือ จากเดิมที่บิดามีอำนาจตัดสินใจ เปลี่ยนมาเป็นการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว โดยบุตรมีอำนาจต่อรองในครอบครัวสูงและมีการเปิดพื้นที่พูดคุยโดยใช้เหตุผลแลกเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ในครอบครัว การอบรมขัดเกลาบุตร และการใช้เหตุผลในการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวิชา ทองชานา (2560) ได้ศึกษาการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมกับการรู้เท่าทันสื่อโซเชียลเน็ตเวิร์ค เชิงพุทธบูรณาการ : กรณีศึกษาไลน์ ประเทศไทยกำลังพัฒนาในด้านระบบสื่อโซเชียลเน็ตเวิร์ค (Line) ที่ส่งผลให้คนในสังคม สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อหลากหลายประเภทอย่างรวดเร็วและไร้ขีดจำกัดการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม เพื่อใช้เป็นหลักในการสร้างภูมิคุ้มกันเตรียมพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในระดับครอบครัวชุมชนและสังคมอย่างสร้างสรรค์ โดยการรู้เท่าทันสื่อที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ และพฤติกรรมของคนในสังคม ทั้งในเชิงลบและบวกที่ทำให้พฤติกรรมการเสพสื่อของคนในทุกกลุ่มมีสัดส่วนการใช้งานเพิ่มมากขึ้นจนเป็นเหยื่อของสื่อออนไลน์ องค์ความรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาการรู้เท่าทันสื่อเพื่อพัฒนาชีวิต พบว่า 1) รู้จักใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพื่อเรียนรู้สื่ออย่างถูกต้องตามความเป็นจริง 2) รู้จักกำหนด สติ-สัมปชัญญะคอยควบคุมเมื่อรับสื่อ

ด้วยสำรวมอินทรีย์ 3) รู้จักฝึกควบคุมตนเอง 4) รู้จักคิดหาเหตุผลตามหลักโยนิโสมนสิการ 5) พิจารณาสื่อโดยไม่ลำเอียง โดยใช้หลักอคติ และ 6) รู้จักวิเคราะห์และตรวจสอบสื่อตามหลักกาลามสูตร จะเป็นผลทำให้การใช้สื่อฯ ในปัจจุบันได้อย่างมีภูมิคุ้มกันและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเทพ เมย์ไธสง และคณะ (2565) ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 3 องค์ประกอบ 12 ตัวบ่งชี้ดังนี้ 1) องค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงรุก ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 1.1) การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ 1.2) สมรรถนะของโรงเรียน 1.3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร และ 1.4) การจัดการกระบวนการการเรียนรู้ 2) องค์ประกอบการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 2.1) การควบคุมสมาธิ 2.2) การเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค 2.3) การควบคุมเจตคติ และ 2.4) ความมั่นใจตนเอง 3) องค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 3.1) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 3.2) ผู้เรียนมีสุขภาวะทางจิตที่ดี 3.3) ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ และ 3.4) ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรจง ลาวะลี และคณะ (2564) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุได้แก่ กิจกรรมการเดินจงกรม และกิจกรรมรำไม้พลองแบบประยุกต์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรจง ลาวะลี และคณะ (2564) ได้ศึกษา การศึกษาสมรรถนะทางกายผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ควรมีการจัดกิจกรรมกิจกรรมนันทนาการการเต้นรำ รำไม้พลอง กิจกรรมเข้าจังหวะ

147 การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบบบูรณาการหลักสราณียธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยนำมาสู่การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีการดำเนินการสร้างผู้คุ้มกันภัยทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าข่ายเสี่ยงภัยทางสังคม ผู้สูงอายุที่กำลังประสบภัยทางสังคม ผู้สูงอายุที่เคยประสบภัยทางสังคม โดยหลักปฏิบัติในการป้องกัน คุ้มครอง ช่วยเหลือ ฟื้นฟู เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสราณียธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วย 6 ประการ ดังนี้ 1) เมตตาทายกรรม 2) เมตตาวจีกรรม 3) เมตตามโนกรรม 4) สาธารณโภคี 5) ศีลสามัญญตา 6) ทิวฐิสามัญญตา จากรูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถ

148 การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบบบูรณาการหลักสารานิยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นำมาใช้ประโยชน์และกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวอีสานวิถีใหม่เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมไทย ต่อไป

สรุป

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้นวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานิยธรรม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเมตตา ภายกรรม ด้านเมตตาจาริกรรม ด้านเมตตาโมกรรม ด้านสาธารณโภคี ด้านศีลสามัญญตา และด้านทัญญูสามัญญตา 2) ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานิยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 6 องค์ประกอบและ 19 ตัวบ่งชี้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) โมเดลมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ซึ่งพิจารณาจากค่า $\chi^2 = 11.181$, $df = 9$, $p\text{-value} = 0.137$, $CFI = 0.969$, $TLI = 0.948$, $SRMR = 0.045$, $RMSEA = 0.008$, $\chi^2/df = 1.242$ และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : CR) เท่ากับ 0.796 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.60 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลผู้สูงอายุ ควรกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุให้มีภูมิคุ้มกันทางสังคมสามารถนำนวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานิยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ตามบริบทพื้นที่ และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

จากผลการวิจัยการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่แบบบูรณาการหลักสารานิยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านทัญญูสามัญญตา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวควรเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ให้ความเคารพผู้สูงอายุ และยอมรับความคิดเห็นในการทำงานที่แตกต่างกันด้วยความจริงใจ และให้มีการแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้สามารถปรับทัศนคติและมุมมองในการปฏิบัติตนในครอบครัวให้เข้าหากันได้

3.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “การประเมินผลการใช้นวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

- 149 การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบบบูรณาการหลักสารานุกรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2564). สถานการณ์สตรีและครอบครัว. เรียกใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2566 จาก <https://www.dwf.go.th/>
- ธีระวัฒน์ แก้วลังกา. (2560). บทบาทของผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. 2(2), 1-9.
- บรรจง ลาวะลี และคณะ. (2564). การพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารพุทธมคค์. 6(2), 77-86.
- บรรจง ลาวะลี และคณะ. (2564). การศึกษาสมรรถนะทางกายผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์. 6(1), 172-183.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปรีศนา กาญจนกันทร, สุพรรณิ ไชยอำพร. (2562). ตัวแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวไทย ยุคโลกาภิวัตน์. วารสารพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร. 21(2). 164-175.
- พระมหาอำนาจ มหาวิโร และคณะ. (2566). การใช้หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 สำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการรัตนบุศย์. 5(2), 69-79.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2556). พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วรวิชา ทองขาวนา. (2560). การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมกับการรู้เท่าทันสื่อโซเชียลเน็ตเวิร์ค เชิงพุทธบูรณาการ : กรณีศึกษาไลน์. เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2565 จาก <https://www.semanticscholar.org/paperการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมกับการรู้เท่าทันสื่อโซเชียลเน็ตเวิร์ค-ทองขาวนา/7e4761345830864667f3a753616c0e1730656558>
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุเทพ เมย์โธสง และคณะ. (2565). การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. 7(3), 33-47.
- United Nations. (2020). Sustainable Development Goals Report 2020. New York: Department of Economic and Social Affairs.

150 การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครอบครัวผู้สูงอายุวิถีใหม่ ของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบบบูรณาการหลักฐานนิยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ